

PROJEVY AGRESE A AUTOAGRESE U LIDÍ S POSTIŽENÍM

AGRESE JAKO POJEM

- ▶ Termín pocházející z latinského *aggredi* = napadnout, s cílem někoho druhého poškodit, ublížit mu, zničit věci apod. Agresi (násilí) v širším slova smyslu lze definovat jako pozorovatelné jednání, mnohdy zaměřující se na určitý cíl a toto jednání způsobuje poškození, škodu (osobní, věcnou atd.).
- ▶ Agresivní jednání stojí úzce s pojmem obrana, obranné jednání (tzv. agonistické chování). Všeobecně lze říci, že agrese – násilí je vždy spojeno s odlišným chováním vůči normám a pravidlům společnosti.

Které formy agresivního jednání byly někdy v minulosti brány jako „norma nebo pravidlo“ a v současné době je pohled společnosti na tutéž věc považován za agresi

Které projevy jednání byly v minulosti považovány za agresivní a v dnešní době jsou brány jako „mírněji“ nebo jako kavalírský přestupek“

**Co je na
agresivních/autoagresivních
projevech klientů zvláštního**

**Jak je toto jednání
konkrétně
pozorovatelné**

Vzpoměňte si na některá agresivní jednání klientů -
co mohlo být spouštěčem - jaká mohla být / byla
učiněna opatření, aby se situace neopakovala /
redukovala?

FORMY A FAKTORY AGRESIVNÍHO CHOVÁNÍ

- ▶ **Psychická forma**
- ▶ **Fyzická (tělesná) forma**
- ▶ **Strukturální forma**
- ▶ Agresivní jednání spojeno s cílem (přímo nebo nepřímo) něco zničit, poškodit, někoho zranit v určitém situačním kontextu – důležitý je úmysl jednání bez ohledu, zda něco poškozeno bylo nebo ne.
- ▶ **genetické faktory**
- ▶ **fyziologické faktory**
- ▶ **psychické faktory**
- ▶ **společensko-sociální faktory**
- ▶ **sociálně-ekologické faktory**
- ▶ **kulturně-společenské faktory**
- ▶ **vývojové (ontogenetické) faktory**
- ▶ V praxi neexistuje čistý faktor, který agresi způsobí, bývá to obvykle řetězec dalších aspektů, který vznik agrese podmíní a dá do pohybu spouštěče.

PROJEVY AGRESE U LIDÍ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

- ▶ Personál a rodinní příslušníci často definují agresi podle toho, zda došlo k věcnému poškození, často zaměňují subjektivní pocity s popisem chování a příčinami nebo důsledkem.
- ▶ Porovnáme-li agresivní jednání u lidí bez postižení a lidí s mentálním postižením, pak u druhé skupiny jsou formy násilí většinou adekvátní emocionálnímu, sociálnímu a intelektuálnímu vývojovému stupni.
- ▶ Agresivní jednání je často impulzivní, individuální, časově i kvalitativně (tj. projevem) ohraničeno a opakující se v podobných situacích – to znamená, toto jednání je zpravidla odhadnutelné.
- ▶ Lidem s mentálním postižením, na rozdíl od kriminálního násilí, **chybí** při agresi plánování a kognitivní jednání: tvoření aliancí, chuť ublížit, trénink a logistika (jak násilí provedu, abych nebyl dopadnut).
- ▶ Mentálně postižení jednají násilně a transparentně (proto jsou hned „odhaleni a trestáni“).

TYPICKÉ PŘÍKLADY MASÍVNÍHO AGRESIVNÍHO CHOVÁNÍ LIDÍ S POSTIŽENÍM

- ▶ plivání na jiné osoby
- ▶ boxování ostatních do obličeje, kopání, shazování, silně někým zatřást
- ▶ kousání (ruce, paže, krk, obličej), silně stisknout, kroutit ruce, škrábání
- ▶ tahání za vlasy, škrčení, tahání za šaty
- ▶ osobní souboje, zabraňování někam jít, něco udělat
- ▶ slovní urážky a osočování, pokřiky
- ▶ někomu dělat strach, vyhrožování násilím
- ▶ Vyhrožování a vydírání – něco si udělám sám (skok z okna)
- ▶ trhat oblečení, ničit brýle, hodinky, náramky, házet předměty
- ▶ ničit věci-rozbít, poškrábat, založit požár, ucpat WC
- ▶ psychický nátlak – odmítání potravy, léků, tekutin
- ▶ ohmatávání (intimní oblast)
- ▶ reakce ve specifických situacích – pomočování, velká potřeba, zvracení na povel, hraní si s výkaly
- ▶ poškození majetku personálu (např. auto)

PSYCHICKÉ AGRESIVNÍ JEDNÁNÍ – IGNORACE, ODMÍTÁNÍ KONTAKTU AJ.

- ▶ Projevy jsou nejčastější vůči skupinám, které se nějakým způsobem odlišují: postižení, jiná národnost, podřízení, slabší
- ▶ verbální – jako nejčastější forma projevující se narážkami, urážkou, nařčením, výhrůžkami aj.
- ▶ nonverbální – ve smyslu psychoteror, tj. mimika, náznaky, ignorace, izolace, tělesné náznaky atd.
- ▶ mobbing – psychický teror, vesměs spojen s chováním na pracovišti
- ▶ stalking – agresivní jednání ve formě komunikace telefonem nebo PC

- ▶ **Následek: psychická újma-deprese, trauma, strach, sebevražda**

FYZICKÉ (TĚLESNÉ) JEDNÁNÍ

- ▶ přímé tělesné napadení osoby, osob nebo poškození věcí, to může mít kontext bojovný-nepřátelský, ale i tzv.ritualizovaný (sport, hra s danými pravidly, povolání- konkurenční účel) nebo ve smyslu únik jako reakce na určitou krizi. Poranění nebo poškození věci bývá zpravidla vždy následkem fyzického násilí.
- ▶ sexuální násilí
- ▶ vandalismus
- ▶ poranění
- ▶ omezení pohybu
- ▶ **Následek: fyzická obrana (vůči pachateli ale i později vůči jiným osobám), psychická újma**

STRUKTURÁLNÍ – JAKO „NÁSILÍ“ SPOLEČNOSTI VŮČI JEDINCI

- ▶ spojeno vždy se společenským systémem, pravidly, normami a zákony (poprvé použil norský vědec Johann Galtung).
- ▶ V přeneseném smyslu se tím rozumí legitimování společnosti (pomocí zákonů) zasáhnout do privátní sféry občana: školní docházka, placení daní, povinná vojenská služba atd.
- ▶ **Následek: reakce společnosti nebo jedince jako útěk – např. emigrace, uzavření se do sebe, sekty, odmítání vojenské služby.**

PŘÍČINY OVLIVŇUJÍCÍ AGRESIVNÍ JEDNÁNÍ MENTÁLNĚ POSTIŽENÝCH

- ▶ Dysfunkce určitého areálu mozku
- ▶ Sebeobrana jako reakce na frustraci nebo ve „složitých“ situacích
- ▶ Spolupůsobení/vliv psychických poruch nebo psychické nemoci
 - ▶ Agrese jako obranný mechanismus
 - ▶ Agrese jako prostředek k upoutání pozornosti
 - ▶ Sebeobrana

SPOUŠTĚČE PODMIŇUJÍCÍ AGRESIVNÍ JEDNÁNÍ U LIDÍ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM – I

- ▶ silně ohraničené sociální hranice – zostřená pravidla, zákazy všeho druhu i v maličkostech
- ▶ tzv. nadměrná péče nebo naopak odmítání
- ▶ nejasná pravidla (pro personál i klienta)
- ▶ odstup personálu
- ▶ málo nebo hodně tělesného kontaktu
- ▶ „pedagogické“ sankce
- ▶ podmínky bydlení – malý prostor, rušení-provokace jiných spolubydlících
- ▶ fluktuace pracovníků
- ▶ změny počasí, úplněk
- ▶ málo spánku
- ▶ bolest

SPOUŠTĚČE PODMIŇUJÍCÍ AGRESIVNÍ JEDNÁNÍ U LIDÍ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM – II

- ▶ změna medikace, vynechání léků, onemocnění
- ▶ traumata
- ▶ změna prostředí
- ▶ sexuální přání
- ▶ žárlivost, osamocení
- ▶ malá, žádná činnost resp. zabránění něco dělat
- ▶ mnoho aktivit
- ▶ strach ze změn
- ▶ netrpělivost personálu
- ▶ privátní problémy (rozchod rodičů, úmrtí, nesplnění slibu)

PŘÍMÁ KONFRONTACE TÝMU S AGRESÍ KLIENTŮ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM – TIPY PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI

ONO – úkol, co je třeba udělat pro řešení, zlepšení situace	Cíl: efektivita, jednoduchost
RÁMCOVÉ PODMÍNKY nově definovat – prostředí, pracovníci	Cíl: transparentnost, jasnost jednání – co chceme dosáhnout, jednotnost jednání týmu
JÁ – co je můj úkol	Cíl: je mně jasná moje úloha a v čem očekávám podporu
MY – tým, nadřízení	Cíl: kooperace, komunikace, informace, jasné kompetence

TYPOLOGIE SEBEAGRESE (AUTOGRESE)

- ▶ neexistují žádné medikamenty, jimiž lze autoagresi vyléčit, některé mohou stav nebo následky dočasně zmírnit (s jinými následky – letargie, zvýšení hmotnosti)
- ▶ situace a jednání s postiženým vyžadují zkušený tým
- ▶ diagnostikování příčin a spouštěčů pomůže při řešení
- ▶ je třeba odhadnout nebezpečí, ale není zapotřebí okamžitě zasahovat a intervenovat

Obvyklé projevy:

- ▶ údery hlavou o zed' (helma)
- ▶ škrábání, trhání vlasů (hygiena) či jiné sebezraňování (oblečení)
- ▶ kousání
- ▶ často doprovázeno křikem, řevem – není nebezpečné a nemusí se okamžitě reagovat, je ale nepříjemné pro okolí

NEJČASTĚJŠÍ SPOUŠTĚČE AUTOAGRESIVNÍHO JEDNÁNÍ U LIDÍ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM - I

- ▶ spouštěčem jsou často běžné denní události
- ▶ neexistují žádné medikamenty, jimiž lze autoagresi vyléčit, některé mohou stav nebo následky dočasně zmírnit (s jinými následky – letargie, zvýšení hmotnosti)
- ▶ situace a jednání s postiženým vyžadují zkušený tým
- ▶ diagnostikování příčin a spouštěčů pomůže při řešení
- ▶ je třeba odhadnout nebezpečí, ale není zapotřebí okamžitě zasahovat a intervenovat
- ▶ po skončení opatření je třeba udělat nový začátek (zamezit stigmatizaci klienta)
- ▶ zákazy a příkazy (často neopodstatněné) v každodenním průběhu dne
- ▶ hluk

NEJČASTĚJŠÍ SPOUŠTĚČE AUTOAGRESIVNÍHO JEDNÁNÍ U LIDÍ S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM - II

- ▶ agresivní, provokační jednání okolí
- ▶ časté změny - prostředí, personálu
- ▶ tělesné nebo psychické napětí (např. v očekávání něčeho - návštěvy, svátku, výletu ap.)
- ▶ málo spánku
- ▶ Bolest, hormonální změny (puberta)
- ▶ onemocnění (psychické nemoci, epilepsie)
- ▶ trvání na určitých rituálech (zasedací pořádek, jídlo ...)
- ▶ bezmocnost, panika
- ▶ celkové přetížení, kladení vysokých nároků
- ▶ omezení komunikace, špatná interpretace jednání aj.

MOŽNÉ SPOUŠTĚČE AUTOAGRESIVITY U KLIENTŮ V ZAŘÍZENÍ

- ▶ zákazy a příkazy (často neopodstatněné) v každodenním průběhu dne
- ▶ agresivní, provokační jednání okolí
- ▶ časté změny - prostředí, personálu
- ▶ tělesné nebo psychické napětí (např. v očekávání něčeho - návštěvy, svátku, výletu ap.)
- ▶ málo spánku nebo bolest, hluk
- ▶ onemocnění (psychické nemoci, epilepsie)
- ▶ hormonální změny (puberta)
- ▶ trvání na určitých rituálech (zasedací pořádek, jídlo ...)
- ▶ bezmocnost, panika
- ▶ celkové přetížení, kladení vysokých nároků
- ▶ omezení komunikace, špatná interpretace jednání aj.

Dilema u autoagrese č. 1

- ▶ Bezpečnostní opatření proti autoagresi omezují svobodnou vůli a rozhodování klienta, které by vlastně měly být podporovány. Není jasná hranice mezi krizovou intervencí a „výchovným“ násilím – např. při použití metody pevného držení. Vůle člověka je eklatantně podřízena vůli terapeuta.

Dilema u autoagrese č. 2

- ▶ Mechanická bezpečnostní opatření jsou v protikladu se sebekontrolou, sebeodpovědností. Nasazení mechanických prostředků je zásahem do tělesné intimné sféry, klient nemůže rozhodnout o okamžiku uvolnění sám, je odkázán na rozhodnutí personálu.

Dilema u autoagrese č. 3

- ▶ Bezpečnostní opatření jsou spojována s omezením osobní svobody a tím i zamezení sociálních kontaktů. Snížení kontaktů klienta se společností s sebou vede snížení tolerance společnosti vůči klientům (např. uzavření na samotku je bráno jako „samozřejmost“)